

Krzysztof Kafka

Politechnika Śląska

Wydział Architektury

Katedra Urbanistyki i Planowania Przestrzennego

krzysztof.kafka@polsl.pl, <https://orcid.org/0000-0002-7280-1259>

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej jako element strategii rozwoju województwa

Zarys treści: Artykuł prezentuje badania, których celem była próba systematyzacji wiedzy i doświadczeń na temat modeli struktury funkcjonalno-przestrzennej jako nowych elementów strategii rozwoju województw. W artykule dokonano przeglądu stanu prawnego oraz stanu wiedzy teoretycznej na temat modeli, a następnie przeprowadzono analizę dostępnych, obowiązujących strategii rozwoju województw w Polsce. Na podstawie próby systematyki wiedzy oraz analizy zidentyfikowano dwa typy modeli struktury: model statyczno-przedmiotowy oraz dynamiczno-podmiotowy oraz ich pewne odmiany pośrednie – modele hybrydowe. Artykuł kończą wnioski w postaci rekomendacji do dalszych badań oraz poszukiwań optymalnych form modeli w skalach regionalnych.

Słowa kluczowe: planowanie przestrzenne, planowanie strategiczne, rozwój regionalny, model struktury funkcjonalno-przestrzennej

Wprowadzenie

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej jest nowym elementem strategii rozwoju. Wprowadzony został przepisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 324 ze zm.), a następnie potwierdzony ustawą o samorządzie gminnym (Ustawa z dnia 8 marca 1990 o samorządzie gminnym, t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.) oraz ustawą o planowaniu przestrzennym (Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 977 ze zm.). Włączenie tego modelu do strategii rozwoju dotyczy w istocie wszystkich szczebli podziału administracyjnego Polski – od gminnego, przez wojewódzki do krajowego.

Model ten ma stać się integralnym elementem strategii rozwoju gminy, województwa, a także średniookresowej strategii rozwoju kraju. Przepisy prawa określają ogólne ramy oraz elementy obowiązkowe, które ten model powinien

zawierać, jednak brak do tej pory jasnych wytycznych określających praktyczny wymiar modelu, które byłyby formułowane na podstawie zebranych doświadczeń. Wynika to z faktu, że większość samorządów lokalnych i wojewódzkich w Polsce jest dopiero na wstępnych etapach sporządzania strategii według nowych wymagań prawnych. Obowiązujące w tej chwili strategie rozwoju w przeważającej części zostały sporządzone pod rządami poprzednich przepisów prawa, a te nie wymagały sporządzenia modelu struktury w wymaganej obecnie formie. Wprowadzenie do polskiego porządku prawnego modelu struktury jako elementu strategii rozwoju jest logicznym następstwem i konsekwencją ewolucji całego systemu planowania przestrzennego i strategicznego.

Nowe modele struktury funkcjonalno-przestrzennej sporządzane dla strategii rozwoju województw będą w przyszłości cechować się pewnymi szczególnymi cechami wyróżniającymi je od analogicznych modeli gminnych i krajowych.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że pojęcie modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej w istocie nie jest pojęciem nowym. Jest ono obecne od dość dawna zarówno w praktyce, jak i w teorii planowania przestrzennego.

Przedmiot, zakres i metoda badawcza

Artykuł jest prezentacją wyników badań teoretycznych oraz analiz. W zakresie pierwszej części – badań teoretycznych, których celem była identyfikacja możliwych typów modeli struktury funkcjonalno-przestrzennej dla poziomu wojewódzkiego oraz wskazanie ich cech szczególnych i wyróżniających – znalazła się analiza wybranych publikacji prawnych oraz naukowych, dotyczących uwarunkowań prawnych planowania strategicznego i normatywnego planowania przestrzennego kształtujących model struktury funkcjonalno-przestrzennej. W tym zakresie w artykule wykorzystano metody *desk studies* oraz metody porównawcze.

W drugiej części badań przeprowadzono analizę, której przedmiotem były opracowane strategie rozwoju województw, w zakresie, w jakim zawierają one modele struktury funkcjonalno-przestrzennej. Posłużono się metodami porównawczymi oraz *case studies*. Badania podsumowano w formie tabelarycznej oraz uogólnionych wniosków.

Zintegrowane planowanie strategiczne

Jak wspomniano, teoretycznym fundamentem planowania przestrzennego jest podejście systemowe integrujące elementy różnych dziedzin. W literaturze przedmiotu nazywane są one przestrzeń fazową (Kafka 2013), rozumianą jako przestrzeń o tzw. zredukowanych wymiarach, będących domenami lub dyscyplinami: społecznymi, technologicznymi, ekologicznymi, ekonomicznymi oraz politycznymi (STEEP). Przestrzeń taka obejmuje znacznie szerszy zakres niż przestrzeń w rozumieniu potocznym czy trójwymiarowa przestrzeń fizyczna. Przestrzeń

fazowa jest przedmiotem planowania przestrzennego, w każdej z jego wyodrębnionych faz: strategicznej, normatywnej i operacyjnej (Kafka 2013).

W dyskusji nad planowaniem strategicznym pojawia się pojęcie rozwoju, a rozwoju zintegrowanego w szczególności (Słodowa-Hełpa 2013). Pojęcie rozwoju zintegrowanego bywa czasem błędnie utożsamiane z rozwojem zrównoważonym. W literaturze przedmiotu istnieje pogląd, że celem podstawowym polityki rozwoju jest prowadzenie i wdrażanie planowania zintegrowanego, a nie tylko osiągnięcie rozwoju zintegrowanego jako takiego (Markowski 2015). Oznacza to, że kluczową kwestią jest przyjęcie, że w każdym rodzaju planowania należy na wstępie przyjąć określone metody planowania zintegrowanego (Kamiński 2021).

Podejście zintegrowane w takim planowaniu wyraża się zarówno w fazie pierwszej: konstruowania i formułowania pewnych celów i kierunków polityk, jak i w fazie drugiej: wdrażania ich w życie. Podejście to polega na intencjonalnym łączeniu różnych działań w taki sposób, aby powstawała między nimi synergia tworząca wartość dodaną (Komża i in. 2022).

Zintegrowane planowanie strategiczne jest zatem w pierwszej fazie planowaniem holistycznym i interdyscyplinarnym, natomiast w drugiej – aktywnością tworzącą warunki do działania synergicznego. Obszarem, w którym ta integracja ma swój największy wyraz, jest przestrzeń fizyczna. Staje się ona w przestrzeni fazowej dobrem rzadkim, niezbędnym do funkcjonowania każdej z domen.

Celem strategii rozwoju wyposażonej w model struktury funkcjonalno-przestrzennej staje się integracja, i to rozumiana dwojako: horyzontalnie i wertykalnie. Integracja horyzontalna polegać tu będzie na integrowaniu zagadnień z różnych dziedzin i dyscyplin. Jej celem będzie uniknięcie podejścia „resortowego” lub „silosowego”, polegającego na podejściu ograniczonym do ściśle określonych i zdelimitowanych obszarów problemowych i badawczych. Wydaje się, że model struktury funkcjonalno-przestrzennej odnoszący się do przestrzeni fazowej jest dobrym sposobem na zapewnienie takiej integracji.

Integracja wertykalna polega z kolei na podejściu łączącym zagadnienia występujące w różnych skalach. W przypadku strategii rozwoju województwa czy rozwoju ponadlokalnego integracja ta może i powinna polegać na łączeniu zagadnień charakterystycznych dla skal ogólnokrajowych i regionalnych z zagadnieniami typowymi dla poziomu lokalnego, gminnego. Integracja wertykalna jest w istocie próbą podejścia uwzględniającego kompetencje różnych szczebli administracji publicznej, w tym – samorządowej (Woś 2005).

W ramach obydwu rodzajów integracji możliwe jest podejście łączące i syntezyjące wybrane aspekty występujące w różnych obszarach, w których istotne jest wskazanie pewnych luk występujących między dziedzinami lub szczeblami, a następnie ich wypełnienie. Przykładem takiego wypełnienia czy uzupełnienia może być problem korytarzy ekologicznych, które istnieją na styku różnych problematyk: środowiskowej, urbanistycznej i społecznej, a przede wszystkim na styku różnych skal i kompetencji. Wskazanie przebiegu korytarzy ekologicznych jest trudne lub wręcz niemożliwe zarówno w skali krajowej, jak i w gminnych. Ich właściwe zidentyfikowanie jest możliwe jedynie w skalach regionalnych, które utożsamiamy z poziomem wojewódzkim. Innym sposobem integracji może być

rozwiązanie konfliktów kompetencyjnych, organizacyjnych i finansowych. Istotnym czynnikiem integrującym w strategiach rozwoju ponadlokalnego są określone instrumenty finansowe i prawne mogące wymuszać lub stymulować działania integrujące. Interesującym polem badawczym jest ocena, w jakim stopniu terytorialne ukierunkowania inwestycji finansowych ze środków europejskich sprzyjają osiągnięciu zintegrowanego planowania (Maleszyk, Szafran 2024).

Modele struktury w planowaniu przestrzennym

Termin modelu jest używany w różnych kontekstach oraz perspektywach i dyscyplinach naukowych. W ujęciu najbardziej ogólnym stanowi on pewne odwzorowanie, zobrazowanie rzeczywistych istniejących lub projektowanych obiektów. W najbardziej pierwotnym znaczeniu pojęcie to odnosiło się do zobrazowania elementów przestrzeni, w tym np. budynków (Wolska 2023). W obrębie różnych dyscyplin naukowych można mówić o modelach fizycznych, matematycznych, ekonomicznych czy innych złożonych struktur funkcjonalnych. Modele przestrzeni i jej elementów są modelami fizycznymi.

Pojęcie modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej jako jednego z przykładów modeli fizycznych jest pojęciem znanym zarówno w teorii, jak i w praktyce planowania przestrzennego od dawna. W początkach budowania i formułowania teorii planowania przestrzennego w połowie XX w. zdominowanej przez myślenie systemowe, którego podstawą była ogólna teoria systemu von Bertalanffy'ego (von Bertalanffy 2010), odnajdujemy wiele śladów postrzegania samego planowania przestrzennego jako działania, którego przedmiotem są zbiory elementów, mających swoje miejsce w określonej przestrzeni fizycznej. Tak rozumiane planowanie przestrzenne jest zatem samo w sobie postrzegane jako system, który zbudowany jest w oparciu o zbiór pewnych czynności i działań realizowanych w ramach przyjętych polityk. Polityki te są wdrażane zawsze w ramach kompetencji konkretnego podmiotu planowania. W warunkach subsydiarnego państwa demokratycznego jest nim najczęściej samorząd terytorialny (Stec 2023). Planowanie ma więc dwoistą naturę. Z jednej strony jest pewną praktyką polityczną i organizacyjną, a z drugiej – teorią (Malisz 1979).

Przed zdefiniowaniem pojęcia modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej, którego źródeł należy szukać w obrębie planowania przestrzennego, normatywnego, konieczne jest określenie istotnych zależności pomiędzy tymże planowaniem a planowaniem strategicznym.

Planowanie przestrzenne, normatywne w perspektywie praktyki politycznej jest działaniem zmierzającym do osiągania przyjętych celów, wśród których znajdować się będzie przestrzeń o określonych, pożądanym cechach realizujących takie ogólnie przyjęte zasady, jak np. ład przestrzenny, zapobieganie konfliktom czy zrównoważony rozwój. W perspektywie teoretycznej planowanie takie jest wyrazem polityki przestrzennej realizowanej przez jej podmiot. Należy przy tym zwrócić uwagę, że zarówno sama przestrzeń, będąca przedmiotem działania, jak i podmiot tego działania mają charakter określonych, szczególnych systemów.

Teoria planowania przestrzennego opisuje, dość często śladem wcześniejszych doświadczeń praktycznych, metody działania, a następnie tłumaczy ich funkcjonowanie. Metody te z natury rzeczy integrują różne działania zlokalizowane w obrębie innych, samodzielnych dziedzin i dyscyplin naukowych. Takimi dyscyplinami dla samego planowania mogą być na przykład geografia społeczna, ekonomia, nauki społeczne czy przyrodnicze. W takim ujęciu planowanie przestrzenne może być przykładem działania integrującego. Taka integracja realizowana jest w ramach systemu, którego immanentną cechą jest interdyscyplinarność. Szczególną formą planowania przestrzennego jest planowanie normatywne, które opiera się na ustalonym ustawowo systemie dokumentów planistycznych lub aktów planowania przestrzennego, mających cechy przepisów prawa (Kafka 2013). Celem takiego planowania jest formułowanie zasad prawnych i organizacyjnych regulujących realizację nowej zabudowy i zagospodarowanie terenu lub przekształcanie, przebudowę istniejącej.

Podobne założenia teoretyczne są możliwe do przyjęcia poza planowaniem przestrzennym, w obrębie planowania strategicznego. Wyróżnikiem planowania strategicznego będzie jego większa generalizacja. Planowanie strategiczne będzie odnosić się nie tylko do działań w przestrzeni fizycznej, ale do całego, kompletnego obszaru zagadnień związanych z rozwojem danego obszaru. Przedmiotem takiej polityki rozwoju będzie zatem np. przestrzeń społeczna, przestrzeń gospodarcza czy środowiskowa. Oczywiście w dalszym ciągu większość zdefiniowanych w strategiach działań będzie realizowanych w określonej przestrzeni fizycznej. Zadaniem planowania strategicznego będzie formułowanie w oparciu o diagnozę stanu istniejącego pewnych celów i kierunków działania. Cele rozumiane będą jako opis oczekiwanego i pożądanego stanu przedmiotu strategii, natomiast kierunki – jako sposoby i drogi służące do ich osiągnięcia (Sandner 2019).

W związku z poczynionymi powyżej założeniami można stwierdzić, że między planowaniem strategicznym i przestrzennym, normatywnym zachodzą istotne różnice oraz szczególne zależności. Planowanie strategiczne jest niejako wyprzedzające w stosunku do planowania przestrzennego, normatywnego. Przed przyjęciem określonych norm prawnych, będących rdzeniem planowania normatywnego, konieczne jest zdefiniowanie i przyjęcie celów i kierunków rozwoju.

W takiej perspektywie model struktury funkcjonalno-przestrzennej stanowiący element strategii jest wyprzedzający i nadrzędny w stosunku do aktów planowania przestrzennego, będących elementami planowania normatywnego, w szczególności takich, jak: plany zagospodarowania przestrzennego województw czy plany ogólne oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na szczeblu gminnym (Karzyński i in. 2022).

W polskim systemie administracji publicznej oraz w praktyce planistycznej szczebel wojewódzki jest utożsamiany z poziomem regionalnym. Podmiotem obu form planowania na tym szczeblu jest samorząd województwa reprezentowany przez jego organy: sejmik wojewódzki oraz marszałka województwa. W zakresie planowania strategicznego organy te sporządzają strategię rozwoju (Ustawa o samorządzie województwa, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 566), natomiast w zakresie planowania przestrzennego – plan zagospodarowania przestrzennego województwa

(Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 977 ze zm.). Należy jednak zaznaczyć, że ten drugi dokument, będący jednym z pięciu wymienionych w ustawie aktów planowania przestrzennego, nie ma statusu prawa miejscowego. Status taki ma jedynie plan miejscowy oraz w pewnym, a nieco węższym zakresie plan ogólny gminy. Niezależnie od tego należy zauważyć, że obecnie zapowiadana jest jego likwidacja i usunięcie z systemu planistycznego.

Modele struktury w planowaniu strategicznym i ich typy

Model przedmiotowo-statyczny

Samo słownikowe pojęcie modelu jest rozumiane jako konstrukcja, schemat lub opis ukazujący działanie, budowę, cechy, zależności jakiegoś zjawiska lub obiektu (Zmigrodzki i in. 2018). Przedmiotem ustaleń modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej jako modelu fizycznego będą obszary o określonych funkcjach (Drzazga 2018). Model struktury funkcjonalno-przestrzennej w strategii rozwoju tak jak sama strategia może mieć charakter przedmiotowy lub podmiotowy (Regulski 1974).

Pojęcie modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej w strategiach rozwoju zostało wprowadzone przepisami rangi ustawowej. Określiły one precyzyjnie, że model ten ma zawierać docelowy układ elementów składowych przestrzeni, w tym: strukturę sieci osadniczej wraz z rolą i hierarchią jednostek osadniczych, system powiązań przyrodniczych, główne korytarze i elementy sieci transportowych oraz główne elementy infrastruktury technicznej i społecznej.

Tak zdefiniowany model będący prezentacją pewnego oczekiwanego stanu przestrzeni staje się modelem o charakterze przedmiotowym i statycznym. Jego typową cechą jest zapis graficzny, który co do charakteru w zasadzie nie różni się od zapisu modelu struktury, typowego dla opracowań planistycznych, normatywnych. W tym zakresie model statyczny struktury w skali wojewódzkiej będzie zbliżał się do zapisu rysunku planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Oczywiście obydwie zapisy będą się różnić stopniami szczegółowości, w których model struktury będzie formą zapisu bardziej uproszczonego i zgeneralizowanego. Zapis takiego modelu jest w niewielkim stopniu elastyczny. Raz podjęta decyzja, raz zapisana w takim modelu staje się trudna do weryfikacji i zmiany na późniejszych etapach prowadzenia polityki.

Istnieje jeszcze inna zależność między zapisem modelu statycznego a zapisem graficznym planu. Treść modelu statycznego będzie stosunkowo łatwa do zinterpretowania i przełożenia na rysunek planu województwa.

Kolejną cechą modelu statycznego jest to, że będzie on miał charakter przedmiotowy; jego treścią będą określone elementy przestrzeni, określone funkcje, a nawet konkretne inwestycje. Każdy z nich będzie wskazany w danej przestrzeni fizycznej – przedmiotu planowania. Model ten nie wskazuje czynności, kierunków ani podmiotów odpowiedzialnych za realizację poszczególnych elementów.

Model podmiotowo-dynamiczny

Nieco inaczej niż w ustawie model struktury funkcjonalno-przestrzennej zdefiniowano w ekspertyzie prof. Markowskiego: jako „prezentację pożądaných kierunków rozwoju przestrzennego określonego terytorium/obszaru w danym horyzoncie czasowym. Przedstawia on zmiany, jakie powinny zaistnieć w przestrzeni, by zrealizować wyznaczone cele strategiczne oraz osiągnąć efekty tych celów” (Markowski 2020). Tak zdefiniowany model struktury funkcjonalno-przestrzennej staje się z kolei modelem dynamicznym, prezentującym nie jakiś stan docelowy, ale procesy i zmiany zachodzące, dziejące się w danej przestrzeni.

Cechą modelu podmiotowo-dynamicznego jest to, że wskazuje on pewne procesy zachodzące w przestrzeni oraz kierunki realizowanej polityki przestrzennej. Model tego typu uwzględnia czynnik czasu. W mniejszym stopniu jednak koncentruje się na konkretnych obszarach czy inwestycjach. Jego istotną cechą jest duża elastyczność.

W modelu tym nie podejmuje się przesądzeń lokalizacyjnych, a jedynie wskazuje się przyjęte cele i kierunki oraz sposoby osiągania stanów oczekiwanych. Przesądzenie o lokalizacji istotnych z regionalnego punktu widzenia inwestycji następuje dopiero na etapie planowania przestrzennego, normatywnego.

Model ten, w odróżnieniu od modelu statycznego, ma charakter podmiotowy, ponieważ wiąże on poprzez ustalenia z zakresu polityki przestrzennej konkretnych wykonawców tej polityki. Jest związany z podmiotem tej polityki i jego kompetencjami, a nie z jej przedmiotem.

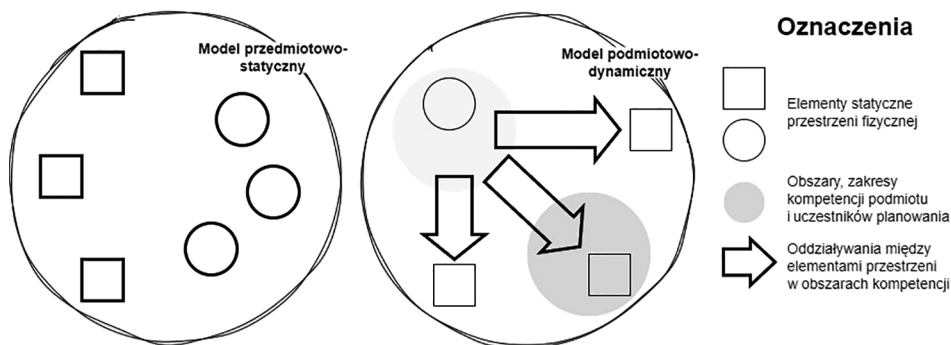
Inne modele

Wymienione wyżej dwa zasadnicze typy modeli stanowią pewne przykłady krańcowe. W praktyce modele struktury mogą zawierać jednocześnie wybrane elementy jednego i drugiego typu. Można założyć, że modele statyczno-przedmiotowe i dynamiczno-podmiotowe w czystej postaci w zasadzie nie będą występować. Najczęstszym typem modelu będzie jakaś forma hybrydowa łącząca pewne cechy jednego i drugiego.

Niezależnie od wyżej wymienionych typów modeli, w każdej strategii rozwoju powinny znaleźć się co najmniej dwa rodzaje modeli: diagnostyczny i strategiczny (Roman 2022). Ten pierwszy powinien prezentować w pewnym uproszczeniu stan istniejący, a przede wszystkim wyzwania zidentyfikowane w ramach analizy strategicznej. Ten drugi z kolei powinien być przedstawieniem polityki przestrzennej. Model diagnostyczny w większym wymiarze jest modelem statyczno-przedmiotowym, natomiast strategiczny – dynamiczno-podmiotowym. Chociaż także tutaj mogą dominować modele hybrydowe. Model diagnostyczny może prezentować zjawiska i procesy, co będzie go przesuwając w kierunku modelu dynamicznego, natomiast model strategiczny może pokazywać stan docelowy, co może wpływać na wzmocnienie jego strony statyczno-przedmiotowej.

Poniżej przedstawiono graficzną prezentację kluczowych cech modelu przedmiotowo-statycznego oraz podmiotowo-dynamicznego. W pierwszym schemacie

przeważają elementy statyczne przestrzeni fizycznej, takie jak np. jednostki osadnicze, obszary funkcjonalne, ważne w skali regionalnej obiekty czy inwestycje. W drugim schemacie dominują powiązania dynamiczne pomiędzy elementami statycznymi, realizowane w obrębie pewnych obszarów kompetencji podmiotów i innych uczestników planowania.

Ryc. 1. Schemat modelu przedmiotowo-statycznego oraz podmiotowo-dynamicznego
Źródło: opracowanie własne.

Analiza modeli struktury w strategiach rozwoju województw w Polsce

W chwili obecnej doświadczenia w tworzeniu strategii zawierających modele są bardzo skromne. Stanowi to podstawowy problem badawczy z powodu ograniczonego dostępu do przedmiotu badań. W czasie prac badawczych potwierdzono brak znaczącej liczby przykładów sporządzonych modeli struktury. Problem dotyczy praktycznie wszystkich szczebli: lokalnego i wojewódzkich czy nawet krajowego.

Analiza, której wyniki przedstawiono w tabeli 1, obejmowała przegląd wszystkich przyjętych strategii rozwoju województw w Polsce oraz ich modeli struktury funkcjonalno-przestrzennej. W przypadku braku takiego modelu przedmiotem badań były inne rysunki, mapy, schematy, które mogą zawierać elementy typowe dla modeli struktury.

Tylko w niewielkiej części analizowanych strategii rozwoju województw wystąpił model struktury funkcjonalno-przestrzennej. W formie graficznej odnotowano go jedynie w strategiach czterech województw: kujawsko-pomorskiego, lubelskiego, mazowieckiego i opolskiego. W pozostałych strategiach zamiast modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej zamieszczono inne opracowania graficzne, w tym w szczególności także mapowe, przedstawiające pewne wybrane zakresy tematyczne.

Tabela 1. Wyniki analizy obowiązujących strategii rozwoju województw

Województwo	Nazwa Data uchwalenia	Model SFP	Zawartość, cechy modelu lub opracowań graficznych
Dolnośląskie	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 20.09.2018	brak	Brak modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Zawartość części graficznej: bogata część graficzna w części diagnostycznej, z licznymi odniesieniami do przestrzeni krajowej i europejskiej. Cechy: rysunki zawierające pewne elementy typowe dla modelu statyczno-przedmiotowego
Kujawsko-pomorskie	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku Strategia Przyspieszenia 2030+ 21.12.2020	tak	Zawartość rysunku modelu: elementy sieci osadniczej, obszary szczególnie cenne przyrodniczo, system transportowy, kluczowe elementy budujące potencjał regionalny (węzły logistyczne, uczelnie badawcze, uzdrowiska – oznaczone piktogramami). Stołeczny Obszar Rozwojowy: obszary (niedoboru wody dla rolnictwa, peryferyjności transportowej, przemysłowego wielkoobszarowego skażenia środowiska), Miejskie Obszary Funkcjonalne: wskazania dynamicznych zależności pomiędzy elementami w przestrzeni. Braki: wskazania miejsc konfliktów, zagrożenia ład przestrzennego, systemu obszarów chronionych (węzłów, korytarzy), obszary cenne, wartość ochrony krajobrazowej, konserwatorskiej. Cechy: model – w formie hybrydowej: ma pewne cechy modelu dynamicznego z dominującymi elementami modelu statycznego
Lubelskie	Strategia Rozwoju Woj. Lubelskiego Lubelskie 2030 29.03.2021	tak	Zawartość rysunku modelu: w strategii zamieszczono liczne cytaty – rysunki z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego. Inne elementy obecne w modelu: sieć osadnicza, miejskie obszary funkcjonalne, powiązania transportowe, ostoje przyrodnicze, korytarze ekologiczne, wykorzystanie subregionów, Obszary Strategicznej Interwencji (OSI). Braki: lokalizacje obiektów i projektów istotnych w skali województwa, obszary cenne, wartość ochrony krajobrazowej, konserwatorskiej. Cechy: model ma charakter modelu statyczno-przedmiotowego

Województwo	Nazwa Data uchwalenia	Model SFP	Zawartość, cechy modelu lub opracowań graficznych
Lubuskie	Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 15.02.2021	brak	Brak modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej. Dość ubogi zasób opracowań graficznych. Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) – na odrębnych rysunkach
Łódzkie	Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 6.05.2021	brak	Brak modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej – opracowanie pt. „Kluczowe elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej” o charakterze diagnostycznym; elementy rozproszone w części graficznej. Zawartość części graficznej: sieć osadnicza, elementy infrastruktury, elementy przyrodnicze, obszary problemowe, Miejskie Obszary Funkcjonalne (MOF), Obszary Strategicznej Interwencji (OSI). Braki: obszary chronione, korytarze ekologiczne. Cechy: rysunek ma charakter statyczno-przedmiotowy
Małopolskie	Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego „Małopolska 2030” 17.12.2020	brak	Brak modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej. Zawartość części graficznej strategii: bardzo obszerna (odrębna) część diagnostyczna; bogato ilustrowana, ale na dość dużym poziomie ogólności; dokładność to skala całej gminy; niska referencja przestrzenna; mniej obszerna część celów i kierunków; opracowana w charakterze materiałów reklamowych
Mazowieckie	Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze 24.05.2022	tak	Obszerna zawartość graficzna diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej. Większość rysunków w dużej skali dokładności (skala gminy). Część rysunków diagnozy z wykorzystaniem modelu CORINE. Warte zwrócenia uwagi – stan dziedzictwa materialnego i niematerialnego. Model SFP w formie tekstowej i graficznej. W formie graficznej, rozbitej na kilka rysunków oraz w jednym rysunku zagregowanym. Zawartość: sieć osadnicza, drogi krajowe i linie kolejowe, struktury funkcjonalno-przestrzenne (MOF Warszawy, Dolina Środkowej Wisły, obszar wokół lotniska Modlin, park Rzeki Wisły), pasma przyrodniczo-kulturowe, obszary cenne przyrodniczo, klasy pokrycia terenu. Braki: brak graficznego przedstawienia Obszarów Szczególnej Interwencji (OSI). Cechy: model ma charakter modelu statycznego

Województwo	Nazwa Data uchwalenia	Model SFP	Zawartość, cechy modelu lub opracowań graficznych
Opolskie	Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego Opolskie 2030 4.10.2023	tak	Bardzo uboga część graficzna. Model SFP – bezskalowo, na poziomie „symbolu” / „schematu”. Zawartość: obszary funkcjonalne miejskie (mof) oraz wiejskie, obszary cenne przyrodnicze, obszary szczególnego zagrożenia powodzią, sieć osadnicza, powiązania funkcjonalne (transportowe), Obszary Strategicznej Interwencji, podział na subregiony. Braki: brak modelu diagnostycznego, korytarze ekologiczne, rozmieszczenie Obszarów Strategicznej Interwencji OSI. Cechy: model ma trudny do zakwalifikowania charakter; dominują w nim elementy modelu statycznego, jednak ich zapis utrudnia konkretne identyfikacja przestrzenne.
Podkarpackie	Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030 28.09.2020	brak	Brak modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej. Ograniczony zakres opracowań graficznych, część opracowań z dokładnością do skali pojedynczej gminy.
Podlaskie	Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 24.04.2020	brak	Brak modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej. Ograniczony zasób opracowań graficznych. Część opracowań z obcych źródeł o dokładności do skali powiatu. Część map – w skali całego kraju. Brak modelu diagnostycznego i strategicznego. Przedstawienie schematu powiązań funkcjonalnych.
Pomorskie	Strategia rozwoju województwa pomorskiego 2030 12.04.2021	brak	Brak modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej. Bardzo ograniczony zasób opracowań graficznych. Zawartość części graficznej: schemat Miejskich Obszarów Funkcjonalnych oraz Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI)
Świętokrzyskie	Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+ 29.03.2021	brak	Brak modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej. Ograniczony zasób opracowań graficznych. Część opracowań z dokładnością do jednej gminy lub powiatu. Zawartość części graficznej: schematy Obszarów Strategicznej Interwencji oraz Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego (MOF) Kielc i miast średnich
Warmińsko-mazurskie	Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego. Warmińsko-Mazurskie 2030 18.02.2020	brak	Brak modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej. Opracowanie w formie reklamowej, propagandowej ze słabo rozbudowaną częścią mapową. Brak terytorialnego/przestrzennego wymiaru Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI)

Województwo	Nazwa Data uchwalenia	Model SFP	Zawartość, cechy modelu lub opracowań graficznych
Wielkopolskie	Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku 27.01.2020	brak	Brak modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej. Ograniczony zasób opracowań graficznych. Duża część z dokładnością do jednej gminy, w skalach województwa i całej Polski, a nawet Europy. Zawartość części graficznej: uogólniony schemat graficzny obszarów strategicznej interwencji
Zachodniopomorskie	Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 28.06.2019	brak	Brak modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej. Bardzo uboga część opracowań graficznych. Charakter dokumentu – reklamowy. Zawartość części graficznej zawiera rysunek obszarów funkcjonalnych w województwie zachodniopomorskim obejmujący: obszary funkcjonalne, w tym miejski obszar funkcjonalny Szczecina, strefę przygraniczną, strefę przybrzeżną, obszar funkcjonalny specjalnej strefy włączenia, obszary funkcjonalne środków leżących poza granicami województwa, obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym. Braki: powiązań infrastrukturalnych, elementów i powiązań ekologicznych. Cechy: statyczny charakter rysunku,
Śląskie	Strategia rozwoju województwa śląskiego „Śląskie 2030”. Zielone Śląskie 19.10.2020	brak	brak modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej, dość rozbudowana część graficzna, mapowa, z dokładnością do skali pojedynczej gminy, powiatu lub nawet subregionów. Zawartość części graficznej: rozmieszczenie przestrzenne obszarów strategicznej interwencji OSI, schemat przestrzennego wymiaru wizji rozwoju zawierający głównie powiązania transportowe i funkcjonalne. Cechy: rysunki o cechach modelu statyczno-przedmiotowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie publicznie dostępnych dokumentów strategii rozwoju województw.

Rezultaty

Analizowane strategie oraz ich modele struktury funkcjonalno-przestrzennej czy inne opracowania graficzne były sporządzane według bardzo różnorodnych metod oraz przy użyciu wielu narzędzi badawczych i instrumentów technicznych. Znaczące różnice dotyczyły ich poziomu dokładności oraz zawartości. Poniżej przedstawiono rezultaty przeprowadzonej analizy.

Badane opracowania, w tym modele oraz inne elementy graficzne, prezentowały się bardzo różnorodnie. Większość strategii miała dość bogatą część graficzną obejmującą w szczególności rozbudowaną część diagnostyczną (dolnośląskie, małopolskie, mazowieckie). Opracowania graficzne dla części strategicznej były znacznie skromniejsze. Identyfikacja istniejących problemów czy wyzwań była z reguły na dość dobrym poziomie merytorycznym. Odpowiednie zagadnienia zostały ukazane w sposób dostosowany do ich zawartości. Treści na mapach były wzbogacane przez schematy bezskalne, tabele oraz wykresy (opolskie, lubelskie, łódzkie).

Pewna część strategii miała dość szczególny charakter, który można nazwać ofertowym lub propagandowym (warmińsko-mazurskie, opolskie). W tego typu opracowaniach można było dostrzec dominację zagadnień publicystycznych, w których uwypuklane były siły i przewagi strategiczne województw. Należy jednak zaznaczyć, że nie zawsze miało to negatywny wpływ na zawartość merytoryczną opracowania. Można postawić tezę, wartą dalszego badania, czy ten specyficzny charakter strategii nie wynikał z tego, jakiego rodzaju jednostka sporządzała dany dokument: czy była to jednostka wewnętrzna urzędu marszałkowskiego, biuro planowania przestrzennego czy wykonawca zewnętrzny. Być może też znacząco rolę odgrywał tu czas sporządzania strategii, np. okres tuż przed wyborami samorządowymi.

Większość strategii to opracowania oryginalne sporządzone na własne potrzeby. Dość duży udział mają jednak opracowania zapożyczone z innych, zewnętrznych dokumentów lub wykonane na potrzeby innych dokumentów (lubelskie, podlaskie).

Opracowania graficzne, w tym modele struktury funkcjonalno-przestrzennej, były sporządzane w różnych skalach dokładności oraz w różnych standardach graficznych. W większości opracowań dominowała dokładność, w której podstawową jednostką była gmina w jej granicach administracyjnych.

Nieco rzadziej opracowania graficzne, w tym modele, przyjmowały pewną ciągłość przestrzenną terytorium województwa, abstrahującą od granic administracyjnych gmin, uwzględniającą duże zróżnicowanie wewnętrzne przestrzeni województwa (kujawsko-pomorskie).

Modele oraz inne opracowania mapowe, które przeanalizowano, z reguły ograniczały się do podstawowych informacji o przestrzeni: elementów sieci osadniczej, systemów infrastrukturalnych, transportowych, najważniejszych elementów obszarów objętych ochroną przyrodniczą. W niektórych strategiach wskazane zostały lokalizacje ważniejszych istniejących i planowanych inwestycji o znaczeniu regionalnym.

We wszystkich analizowanych strategiach i ich modelach znalazły się ustalenia dotyczące Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI). Nie wszędzie jednak obszary te zostały zobrazowane za pomocą rysunku mapowego. W części analizowanych strategii obszary te były opisane i zidentyfikowane opisowo.

W wielu analizowanych strategiach wskazano rozmieszczenie Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF). W pewnej części strategii obszary te były utożsamiane jednocześnie jako Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), chociaż należy

zauważyć, że ani obszary (MOF), ani (OSI) nie stanowią wymaganych elementów modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej.

Wśród przeanalizowanych modeli dominują modele statyczno-przedmiotowe (mazowieckie, opolskie, lubelskie). Identyfikują one w sposób statyczny pewne wybrane elementy przestrzeni. W mniejszym stopniu pokazują w ujęciu dynamicznym wybrane procesy w określonych przestrzeniach fizycznych czy fazowych. W tym zakresie modele te wypełniają wymagania ustawowe, ale nie identyfikują działań podmiotu czy innych interesariuszy lub uczestników w procesach kształtowania i osiągania modelu docelowego. Modele tego typu zazwyczaj nie uwzględniają ani czynnika czasu, ani zależności między poszczególnymi elementami. Dość duży udział we wszystkich modelach i opracowaniach graficznych miały modele zakwalifikowane jako hybrydowe.

Wnioski

Przedstawione wyżej rezultaty badań skłaniają do uznania szczególnej roli modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej w strategiach rozwoju województw w Polsce. Modele takie mogą stać się ważnym elementem strategii, w którym możliwe będzie wskazanie i uwzględnienie integracji wertykalnej i horyzontalnej różnych skal i obszarów problemowych. Badania, których rezultaty zaprezentowano w artykule, objęły zarówno badania teoretyczne, jak i analizy sporządzonych strategii rozwoju wszystkich województw w Polsce. W wyniku badań teoretycznych zidentyfikowano dwa podstawowe typy modeli struktury funkcjonalno-przestrzennej: dynamiczno-podmiotowe oraz statyczno-przedmiotowe.

W obecnej chwili można skłaniać się do uznania wyższości modelu dynamiczno-podmiotowego, głównie ze względu na jego elastyczność oraz adekwatność do problematyki planowania strategicznego. Analizy sporządzonych strategii wskazały jednak, że w praktyce model tego typu w czystej postaci praktycznie nie występuje. Dominują modele statyczne przedmiotowe oraz hybrydowe łączące pewne cechy jednego i drugiego typu. Można to uznać za rozwiązanie w tej chwili najbardziej racjonalne z uwagi na niestabilność przepisów prawa oraz brak wypracowania tzw. dobrej praktyki planowania w tym zakresie.

Analizy potwierdziły również, że kwestia modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej jest ciągle na etapie poszukiwania jego formy zapisu i zawartości. Poszukiwania te dotyczą także, a może przede wszystkim, samego miejsca modeli w całym systemie planowania przestrzennego. Nadal nie są rozstrzygnięte relacje i rozgraniczenia merytoryczne między modelami a opracowaniami graficznymi zawartymi w aktach planowania przestrzennego.

Można oczekiwać, że w najbliższym czasie praktyka planowania strategicznego oraz fakt, że prace nad modelami struktury funkcjonalno-przestrzennej będą realizowane stopniowo we wszystkich województwach, doprowadzą do zebrania nowych doświadczeń oraz ich wymiany i upublicznienia. Celowe będzie zaktualizowanie oraz ponowienie badań nad modelami struktury, a następnie rozważenie

podjęcia próby wprowadzenia w określonym zakresie standaryzacji opracowania tych elementów strategii.

Kwestia charakteru i roli, jaką mogą odgrywać modele, powinny stać się w najbliższym czasie przedmiotem pogłębionych analiz i badań naukowych. Powinny one z jednej strony uwzględniać bieżące, sukcesywnie powiększane doświadczenia praktyczne oraz podstawy teoretyczne systemowego planowania przestrzennego i zintegrowanych strategii rozwoju gmin. Efektem tych badań powinno być opracowanie spójnej typologii tych modeli oraz wskazanie ich cech optymalnych i dostosowanych do oczekiwań polityk rozwoju.

Kolejnym interesującym wątkiem dalszych badań będą modele struktury funkcjonalno-przestrzennej w skalach lokalnych – gminnych i miejskich. Istotne mogą być też badania relacji między modelami strategii wojewódzkich i lokalnych oraz ich wpływu na cały system planowania przestrzennego. Trudność tych wszystkich proponowanych badań polegać będzie na tym, że ewolucja całego systemu planowania przestrzennego będzie odbywać się równolegle na trzech płaszczyznach: teoretyczno-badawczej, praktycznej i legislacyjnej.

Konflikt interesów

Autor deklaruje brak występowania konfliktu interesów. Oświadczam, że tekst artykułu jest w całości jego dziełem.

Literatura/References

- Drzazga D. 2018. Systemowe uwarunkowania planowania przestrzennego jako instrumentu osiągnięcia sustensywnego rozwoju. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Kamiński Z. 2021. W kierunku zintegrowanego planowania przestrzennego regionu. *Builder*, 285(4).
- Karzyński M., Turzyński M., Roman G. 2022. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru powiatu jako element strategii ponadlokalnej. *Europa Regionum*, 38. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Komża J., Wieczorkiewicz-Molendo J., Kłosowski W. 2022. Strategiczne planowanie rozwoju oparte na podejściu zintegrowanym. *Europa Regionum*, 38. Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Kafka K. 2013. Modele współdziałania uczestników planowania przestrzennego. Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice.
- Maleszyk P., Szafran J. 2024. Strategia rozwoju ponadlokalnego jako nowy instrument zintegrowanego planowania – doświadczenia i rekomendacje. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*.
- Malisz B. 1979. Koreferat do opracowań przygotowanych na seminarium KPZK PAN i TUP w sprawie metod opracowania planów województw. *Biuletyn KPZK PAN*, Warszawa.
- Markowski T. 2020. Docelowy model struktury funkcjonalno-przestrzennej w zintegrowanym systemie dokumentów strategicznych. Ekspertyza przygotowana na zlecenie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa.
- Regulski J. 1974. *Cybernetyka systemów planowania*. Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Roman G. 2022. Model funkcjonalno-przestrzenny jako integrator planowania strategicznego i przestrzennego. Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej. Centrum Ekspertyzy Lokalnej, Warszawa.
- Sandner J. 2019. Wybrane problemy w procesie projektowania strategii zrównoważonego rozwoju gmin. *Studia Ecologiae et Bioethicae*, 17.
- Stec M. 2023. O zasadach ustroju terytorialnego Rzeczypospolitej Polskiej i konsekwencjach z nich wynikających słów kilka. [W:] A. Domańska (red.), *Zagadnienia prawa konstytucyjnego*. Księga

- jubileuszowa dedykowana Profesorowi Krzysztofowi Skotnickiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin. T. 1. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Strategia rozwoju województwa dolnośląskiego 2030, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 20.09.2018.
- Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku Strategia Przyspieszenia 2030+”. 2020.
- Strategia rozwoju województwa lubelskiego. Lubelskie 2030, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29.03.2021.
- Strategia rozwoju województwa lubuskiego 2030, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 15.02.2021.
- Strategia rozwoju województwa Łódzkiego, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 6.05.2021.
- Strategia rozwoju województwa małopolskiego „Małopolska 2030”, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17.12.2020.
- Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24.05.2022.
- Strategia rozwoju województwa opolskiego, Opolskie 2030, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 4.10.2023.
- Strategia rozwoju województwa podkarpackiego – Podkarpackie 2030, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28.09.2020.
- Strategia rozwoju województwa podlaskiego 2030, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 24.04.2020.
- Strategia rozwoju województwa pomorskiego 2030, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 12.04.2021.
- Strategia rozwoju województwa śląskiego „Śląskie 2030”, Zielone śląskie, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 19.10.2020.
- Strategia rozwoju województwa świętokrzyskiego 2030+, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29.03.2021.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego, Warmińsko-Mazurskie 2030, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 18.02.2020.
- Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27.01.2020.
- Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego do roku 2030, uchwalona uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28.06.2019.
- Ustawa o samorządzie województwa. 2024 (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 566).
- Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. 2006 (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 324 ze zm.).
- Ustawa o samorządzie gminnym. 2023 (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 40 ze zm.).
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. 2023 (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 977 ze zm.).
- von Bertalanffy L. 2010. General Systems Theory. The Science of Synthesis: Exploring the Social Implications of General Systems Theory, 103.
- Wolska H. 2023. Model jako forma poznania naukowego. Próba zdefiniowania. Prawo i Więź, 2(45).
- Woś B. 2005. Rozwój regionów i polityka regionalna w Unii Europejskiej oraz w Polsce. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław.
- Żmigrodzki P., Bańko M., Batko-Tokarz B., Bobrowski J., Czelakowska A., Grochowski M., Przybylska R., Waniakowa J., Węgrzynek K. 2018. Wielki słownik języka polskiego PWN ze słownikiem wyrazów bliskoznacznych. Polskie Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

Functional and spatial structure model as an element of the voivodeship development strategy

Abstract: The article presents research and its results aiming at an attempt to systematise knowledge and experience on functional and spatial structure models as new elements of voivodeship development strategies in Poland. The article presents the new legal regulations in Poland and the state of

the existing theoretical knowledge on such models, followed by an analysis of the available, existing voivodeship development strategies in Poland. It was pointed out that the concept of functional and spatial structure model is not a new one. So far, however, this concept has occurred more often within spatial, normative planning than strategic planning.

The takeover of the concept of the model by strategic planning is an attempt to integrate spatial planning more closely with strategic planning. The new development strategies are intended to fulfill the objectives of closer integration and coherence of the system of new spatial planning acts. However, this integration should not only consist in the integration of normative and strategic planning. It should integrate, first and foremost, the actions taken by planning actors and originators up to now within different fields and domains. This type of integration can be called horizontal. However, the strategy should also fulfill the objectives of vertical integration, i.e. one in which the activities of development policy actors at different levels will be made coherent. A special place in this system will be occupied by the voivodeship development strategy together with its integral element – the model of the functional and spatial structure.

On the basis of an attempt to systematise the existing knowledge and an analysis of the existing provincial development strategies, two basic types of structure models were identified: a static-subject model and a dynamic-entity model. These models can be recognized as certain extreme models. The most frequently used type of model will certainly be their variant – a hybrid model, combining some features of one and the other type.

The article concludes with some recommendations for further research and the search for optimal forms of models at regional scales.

Key words: spatial planning, strategic planning, regional development, functional and spatial structure model